

Svart bak – ikke no'n sak

Forfatter

Åshild Øritsland Våge, Helsetjenesten for sau, Animalia
Lisbeth Hektoen, Helsetjenesten for sau, Animalia

Sammendrag

Publisert

2013

Referanse

Sau og Geit nr. 3/2013

Utskriftsdato

19.04.2025 www.fag.nsg.no

I enkelte besetninger ser man svært mange søyer med diaré på beite. Det er lite som tyder på at disse søyene utgjør en risiko for utspredning av beitene med parasittegg. (Foto: Grethe Ringdal)

Svart bak – ikke no'n sak

For å vurdere om diaré hos søyer er en indikator på parasittbelastning og dermed behandlingsbehov, ble det sommeren 2012 gjort en undersøkelse av egg tall hos søyer på innmarksbeite. Resultatene viste som forventet lave egg tall, noe som støtter anbefalingen av restriktiv behandling av søyer på sommerbeite.

Søyer med diaré er ikke et uvanlig syn i beitesesongen. Ettersom diaré ofte blir satt i sammenheng med innvollspara-

sitter er det mange som behandler slike søyer med parasittmidler. Hyppig behandling utgjør imidlertid en risiko for utvikling av resistens hos parasittene, og bør om mulig unngås.

Prosjekt «Svart bak»

Sommeren 2012 ble det tatt avføringsprøver i 4 besetninger i Nord-Rogaland. Alle besetningene hadde sauer på innmarksbeite hele beitesesongen, og alle hadde søyer med diaré.

Det ble tatt avføringsprøver to ganger i beitesesongen (juli og august). I alle besetningene var søyene behandlet rundt lamming (april). I besetning 1 var søyene i tillegg

behandlet i begynnelsen av mai. Ellers ble ingen av søyene behandlet i prøvetakingsperioden.

Ved første prøvetaking ble det tatt avføringsprøver av 5 søyer med diaré og 5 søyer uten diaré i hver besetning. Forekomsten av diaré var betydelig redusert ved andre prøvetaking, og det var derfor ikke mulig å finne like mange dyr med diaré på det tidspunktet. Det ble derfor tatt prøver av totalt 20 par (20 søyer med diaré og 20 søyer uten diaré) ved første prøvetaking, og totalt 15 par ved andre prøvetaking.

For å vurdere smittepresset på beitet ble det i tillegg tatt avførings-

Tabell 1: Gjennomsnittlig eggfall (epg) og laveste (min) og høyeste (max) eggfall hos enkeltdyr i hver av gruppene ved prøvetaking 1 (juli) og prøvetaking 2 (august).

Besetning	Dyregruppe	epg* Prøvetaking 1		epg* Prøvetaking 2	
		Antall dyr	Gjennomsnitt (min, max)	Antall dyr	Gjennomsnitt (min, max)
1	Søyer m/diaré	5	16 (0, 40)	3	20 (20, 20)
	Søyer u/diaré	5	128 (0, 520)	3	10 (0, 20)
	Lam	5	528 (80, 1.000)	5	808 (320, 1.200)
2	Søyer m/diaré	5	40 (0, 200)	5	4 (0, 20)
	Søyer u/diaré	5	128 (0, 360)	5	252 (0, 880)
	Lam	5	310 (0, 640)	5	1952 (100, 6.640)
3	Søyer m/diaré	5	52 (0, 100)	2	60 (20, 100)
	Søyer u/diaré	5	8 (0, 40)	2	20 (0, 40)
	Lam	5	224 (100, 440)	6	1200 (40, 4.820)
4	Søyer m/diaré	5	100 (0, 240)	5	64 (0, 180)
	Søyer u/diaré	5	76 (20, 180)	5	176 (60, 500)
	Lam	5	812 (40, 1.680)	6	1637 (120, 3.800)

epg*: egg per gram avføring. Summen av egg av rundorm i mage og tarm.

prøver av minimum fem lam i hver besetning.

Lave eggfall hos alle søyene

Alle søyene i alle besetningene hadde generelt lave eggfall ved begge prøvetakingene (tabell 1). Høyeste eggfall hos ei enkelt søye var 880 epg (egg per gram), noe som tilsier at alle søyene som det ble tatt prøve av kun hadde en lett infeksjon (<1.000 epg). Det var spesielt fremtredende at eggfallene hos lamma var høyere ved prøvetaking 2. Det er som forventet at parasittbelastningen i beitet øker utover i beitesesongen, men at man ikke finner samme økning i eggfall hos de voksne søyene som hos lamma.

Ved første prøvetaking var gjennomsnittlig eggfall 52 epg hos søyene med diaré, og 85 epg hos søyene uten diaré. Ved andre prøvetaking var gjennomsnittlig eggfall 35 epg hos søyene med diaré, og 147 epg hos søyene uten diare. Søyene med diaré hadde altså noe lavere eggfall enn de uten diaré, men det er ingen statistisk forskjell mellom disse gruppene ved noen av prøvetakingene.

Immunitet hindrer utsmitting

Når lamma utsettes for parasitter utvikler de gradvis immunitet. Utvikling av immunitet varierer med parasittart, men vil være relativt god

ved 4-5 måneders alder. Med unntak av perioden rundt lamming (vårstigning eller spring rise), hvor søyas immunforsvar er nedsatt på grunn av hormonet prolaktin, vil man forvente at søyene har god immunitet og lave eggfall. At man i denne undersøkelsen kun fant lave eggfall hos søyene er derfor som forventet.

Parasitter som årsak til diaré hos søyer

Diaré kan ha mange årsaker. Den kan være relatert til føring (f.eks forhold som påvirker vommiljøet), parasitter, bakterier, virus m.m. Parasitter kan forårsake diaré gjennom ulike mekanismer. Det vanligste er diaré hos dyr som ikke har utviklet aldersimmunitet, eventuelt hos eldre dyr med nedsatt immunitet. En slik diaré kjennetegnes vanligvis av høye eggfall.

Parasitter kan imidlertid også forårsake diaré hos dyr med god immunitet. Diaréen skyldes da en slags allergisk reaksjon mot et tidlig utviklingsstadium av parasitten (4. stadiums larver). Da disse dyra har god immunitet vil ikke larvene utvikle seg videre til voksne, eggproduserende parasitter. Slike dyr vil derfor ikke ha høye eggfall og vil i liten grad smitte ut beiten. Denne allergiske reaksjonen er knyttet til

dyrenes immunforsvar, og kan forventes å være arvelig.

Ingen grunn til hyppig behandling eller bruk av vomkapsler

Et forhold som er typisk for en allergibetinget diaré er at den opphører ved svært hyppig bruk av parasittmidler (inkludert bruk av vomkapsler med parasittmiddel som har vært brukt i noen områder). Da slike dyr skiller ut svært lite parasittegg, og dermed ikke utgjør noen smitterisiko for lamma, er det viktig å understreke at det av smittemessige årsaker ikke er grunn til å anbefale hyppig behandling av, eller bruk av vomkapsler til, ellers friske søyer med diaré. Det eneste argumentet ville da være at man har et vesentlig produksjonstap som følge av diaréen. Det er lite som tyder på at dette er tilfelle, og når man har i bakhodet at konsekvensen av hyppig bruk av parasittmidler er resistente parasitter, er det derfor grunn til å fraråde hyppig behandling av voksne søyer og bruk av vomkapsler eller andre langtidsvirkende parasittmidler.

Styrker anbefalingen om restriktiv behandling i beitesesongen

I våre undersøkelser hadde ikke søyene med diaré høyere eggfall enn søyene uten diaré, noe som også stemmer med funn i andre undersøkelser. Dette viser at diaré er en dårlig indikator på behovet for parasittbehandling av søyer. Undersøkelsen styrker dermed anbefalingene om at behandling av søyer i beiteperioden bør minimaliseres, og kun utføres etter påvisning av høye eggfall. I slike tilfeller er det imidlertid spesielt viktig å finne bakenforliggende årsaker til at søyene har høye eggfall. Aktuelle bakenforliggende årsaker kan være sjukdom hos søya eller at søya er i svært dårlig hold. Slike søyer kan trenge flere behandlinger, noe som gjør at man bør observere søyenes helse og hold gjennom beitesesongen, og iverksette tiltak for å rette de bakenforliggende årsaksforholdene ved funn av flere søyer med høye eggfall.

Av Åshild Øritsland Våge
og Lisbeth Hektoen
Helsetjenesten for sau, Animalia